

## **Mevlana Celaleddin Rumi**

Adı Muhammed, lakabı Celaleddin olup, Anadolu'ya gelip yerleştiği için, Rûmî diye anılmıştır. Mevlana diye meşhur olmuştur. Mevlana, efendimiz demektir. 1207 yılında Belh şehrinde doğdu, 1273 yılında Konya'da vefat etti. Kadiri tarikatında idi.

Soyu baba tarafından Hazret-i Ebu Bekr-i Sıddîk'a, anne tarafından İbrahim Edhem hazretlerine ulaşmaktadır. Babası sultan-ül-Ulema Muhammed Behaeddini Veled büyük âlim ve Veli idi. Daha çocuk iken babasının kalbindeki feyizlere kavuştu. Beş yaşında iken kiramen katibin meleklerini, Evliyanın ruhlarını ve sokaktaki cinleri görürdü. **(Nefehat)**

Ney ve dümbelek çalmadı. Dönmedi, raks etmedi. Bunları, sonra gelen cahiller uydurdu.

Farsça olan Divanında 30 bin, **Mesnevi**'sinde 47 bin beyt vardır. Daha bir çok kıymetli eserleri de bulunmaktadır.

Nakşibendi tarikatının büyüklerinden Abdullah-i Dehlevi hazretleri, **(Mevlana Celaleddin, Evliyanın büyüklerinden ve Ehl-i sünnet âlimlerinden idi)** buyurdu. Yine buyurdu ki: **(Üç kitabın eşi yoktur. Bunlar, Kur'an-ı kerim, Buhari'yi şerif ve Celaleddin-i Rumi'nin Mesnevi'sidir.) [Mekatib-i şerife m.107]**

Yani, Evliyalık yolunun kemalatını bildiren kitapların en üstünü **Mesnevi**'dir. Evliyalık ve nübüvvet yollarının kemalatını ve inceliklerini bildirmekte ise, İmam-ı Rabbaninin **Mektubat**'ının eşi yoktur. **(S. Ebediyye)**

Onun, çeşitli din, mezhep, meşrep sahibi kimseleri kendisine hayran bırakan merhameti, insan sevgisi, tevâzuu, gönül okşayıcılığı gibi üstün vasıfları, mensup olduğu İslam dininin yüksek ahlak telakkîsinden bazı örnekleridir. Onda bunlardan başka İslam ahlakının diğer hususları da kemal derecede mevcuttur. Bunların hepsini saymak, İslamiyet'i tam olarak anlamak ve anlatmakla mümkün olur. Hazret-i Mevlana'yı yalnız bir mütefekkir, şair, hümanist gibi düşünmek ve öylece anlamaya çalışmak asıl varlığı bırakıp herhangi bir özelliği içinde sıkışıp kalmaya benzer. Bu ise, en azından Mevlana'yı çok eksik ve yarım anlamaya, hatta hiç anlamamaya sebep olabilir. Nitekim Hazret-i Mevlana'yı, sözlerini, yolunu anlamanın anahtarını kendisi şöyle dile getirmektedir:

**Ben sağ olduğum müddetçe Kur'ânın kölesiyim.**

**Ben Muhammed muhtârın yolunun tozuyum.**

**Benim sözümden bundan başkasını kim naklederse;**

**Ben ondan da bîzârım, o sözlerden de bîzârım.**

Tasavvuf deryasına dalmış bir Hak âşiğidir. İlmi, teşbihleri, sözleri ve nasihatleri bu deryadan saçılan hikmet damlalarıdır. O, bir tarikat kurucusu değildir. Yeni usûller ve ibadet şekilleri ihdâs etmemiştir. Ney, dümbelek, tambur gibi çeşitli çalgı âletleri çalınarak yapılan törenler ve âyinler, Hazret-i Mevlana'nın vefatından 3-4 asır sonra meydana çıkmıştır. Halbuki o, ney ve dümbelek çalmadı. Dönmedi, raks etmedi. Bunları sonra gelenler uydurdu. 24 binden ziyade beytiyle dünyaya nûr saçan Mesnevî'sine, her ülkede, birçok

dillerde şerhler yapılmıştır. En kıymetlisi Mevlana Câmî'nin kitabı olup, bunun da şerhleri vardır. Türkçe şerhlerinden, Ankara vâlisi Âbidin Paşanın şerhi çok kıymetlidir. Âbidin Paşa bu şerhinde, ney'in, insan-ı kâmil olduğunu ispat etmektedir.

Mevlevîlik, cahillerin eline düştüğünden, bunlar ney'i çalgı sanarak, ney, dümbelek gibi şeyler çalmaya, dönmeye başlamışlar. İbadete, İslam dininin yasak ettiği çirkin şeyler karıştırmışlardır. Hazret-i Mevlana, bırakın ney çalmayı, oynayıp dönmeyi, yüksek sesle zikir bile yapmadı. Nitekim Mesnevî'sinde diyor ki:

**Pes zî cân kün, vasl-ı Canan-râ taleb  
Bî leb-ü gâm mîgû nâm-ı rab.**

Manası şudur:

**O halde, Canana kavuşmayı, cân-u gönülden iste  
Dudağını oynatmadan, Rabbinin ismini kalbinden söyle.**

Bugün, bu tasavvuf üstadının türbesine sonradan konan çalgı âletlerini görenler, işin gerçeğini bilmeyenler, bu mübarek zatın çalgı çaldığını, bu âletlerin onun olduğunu zannetmektedirler. O hakikat güneşini yakından tanıyanlar, bunlara elbette itibar etmez. Zaten bu büyükler, şüpheli şeylerden kaçtıkları gibi, mubahları bile sınırlı ve ölçülü kullanmışlardır.

**Hikmet dolu sözlerinden bazıları şunlardır:**

Sünnet-i seniyyeye harfiyen uymak lazımdır.

Helal kazanıp helalden yemelidir. Her hareketi Resulullah efendimize uydurmalıdır.

Tenhada, yalnız kalınca da günahattan sakınmalıdır.

Nefsi mağlup etmek için, onu terbiye etmeli. İsteddiği her şeyi vermemeli. En tesirlisi, oruç tutmak, az uyumak ve gece namaz kılmaktır.

Hakiki bir âlime teslim olmalıdır.

Gizli ve âşikâr Allahü teâlâdan korkun. Günahlardan sakının. Az yiyip, az uyuyun, az konuşun. Çok oruç tutun. Zamanlarınızı namaz kılarak değerlendirin. Şehveti terk edip, sefihlerle, cahillerle mücadele etmeyin. Onlarla oturup kalkmayın. Hep iyi insanlarla beraber olun. Ya hayır konuşun veya susun. İnsanların sıkıntılarına sabredin. Bilin ki, insanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olandır.

Oğlu Sultan Veled'e nasihatlerinde şöyle buyurdu:

"Ey oğlum! Her zaman ilim, edep ve takva üzerine bulun. Her zaman din büyüklerinin eserlerini oku, Ehl-i sünnet vel-cemaat yolundan ayrılma. Fıkıh öğren, cahil sofulardan olma. Namazı her zaman cemaatle kıl. Şöhret isteme, zira şöhret âfettir. Makâm mevki düşkününü olma. Yazdığın şeylerde adını yazma. Mahkemelik işin olmasın. Kimseye kefil olma. Halkın işlediği işlere karışma. Devlet büyüklerinin çocuklarıyla arkadaşlık etme. Uzlete çekilip de

yalnız kalma. Çok konuşma. Az söyle ve halkın kötülük ve eğrilerinden aslandan kaçır gibi kaç. Kadınlardan sakın. Zenginlerle oturup kalkma. Helal ye ve şüphelilerden kaç. Dünya malına kapılma. Dünya arzusu dinin yok olmasına sebep olur. Çok gülme, çok gülmek kalbin ölümüdür. Herkese şefkatli ol. Dışını süsleme. Dışın süsü; için, kalbin, ruhun harap olduğunu gösterir. Başkalarıyla mücadele etme ve hiç kimseden bir şey isteme. Kimseye hizmet buyurma. Ulemaya, evliyaya, mal ve canla hizmet et. Din büyüklerinin hâllerini, kerametlerini inkâr etme. İnkâr eden mahrum kalır.”

Talebelerine de buyurdu ki:

“Ey bizi sevenler! Sevgili Peygamberimizin gittiği Ehl-i sünnet yolundan yürüyüp, bu yolu ihyâ etmeli. Allahü teâlânın sevdiği ameller, ibadetler ile, helâl yollardan çoluk-çocuğunun ihtiyaçlarını kazanarak, râzı olunan kullar zümresine dâhil olmalı. Hep helâli istemelidir. Söylediklerimiz, dinlediklerimiz, düşündüklerimiz hep helâl olmalı. Her hareketimizi Peygamber efendimizin hâl ve hareketlerine uydurmaliyiz. Herkes, bir sanata sahip olmalı ve din ilimlerini iyi öğrenmelidir. Bunu özellikle istiyorum. Bizim yolumuzda olanlara, kıyamet günü yardımcı olur, yüzlerinin ak olmasına çalışırız. Ancak, edebe riâyet etmeyenler ve Ehl-i sünnet yoluna muhalefet edenler, kıyamet günü bizi göremez.”

### **Menkıbelerinden birkaçı**

#### **Haydi ters cevap ver**

Âlim bir zat, "Bugün Mevlana, tertip edilen bu mecliste ne söylerse, karşı gelip, ters cevap vereceğim" dedi. O sırada Hazret-i Mevlana kapıdan içeri girip buyurdu ki:

**Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resulullah** diyorum. Haydi, ters cevap ver bakalım.

Bu hâli gören o kibirli âlim, tevbe edip üstadın elini öperek sadık talebelerinden oldu.

#### **Ona layık ibadeti kim yapabilir**

Hanımı anlatır:

Bir gün namaza durdu. Kur'an-ı kerim okuyor, bir taraftan da gözlerinden yaşlar akıtıyordu. Evdekilerle birlikte onun bu hâline hayretle bakıyorduk. Namazdan sonra her zamanki gibi tesbihini çekip duasını yaptı. Onun bu hâli bana çok tesir etti, ağlamaya başladım. Sonra; "Ey efendi, biz günahkârların ümîdi sensin. Bu kadar çok ibadetinle, böyle korkar, ağlar, yalvarırsan, biz bu tembel hâlimizle kıyâmette ne yaparız" dedim.

Yemîn ederek şöyle söyledi:

Allahü teâlânın bana verdiği nîmetlerin, ihsânların yanında benim yaptığım ibadet, yalvarışlar ve bütün hareketlerim, ziyâde kusûr ve nihâyetsiz eksiklikten başka bir şey değildir. Bütün bu korku ve yakarışlarımla; Ey Kerîm olan Allah'ım! Benim gibi bir âcizin, bir çâresizin kuvveti ve tâkatı ancak bu kadardır, mâzur buyur yâ Rabbî demek istiyorum. Yoksa Ona lâayık bir ibadeti kim yapabilir?

#### **Sen kurt oluyorsun**

Bir gün Selçuklu Sultanı İzzeddîn Keykâvus, onu ziyarete gelmişti. Hazret-i

Mevlana ona sultanlara gösterilen iltifatı göstermedi. Sultan bu hâle şaştı ve tevâzu ile; "Efendim, bana nasihat edin" dedi.

Sultana şunları söyledi:

Sen nasihatten anlar mısın? Sana, kuzulara çoban ol denmiş, sen kurt oluyorsun. Sana, insanlara bekçi ol denmiş, sen hırsız oluyorsun. Seni sultan yapan Allahü teâlânın değil de, şeytanın sözü ile hareket ediyorsun.

Sultan ağlayarak dışarı çıktı. Medresenin kapısında başını açıp tevbe etti; Yâ Rabbî, Mevlana bana senin adına söyledi. Ben zavallı kul da sana yalvarıyorum. Bana acı ve beni doğru yolda bulundur diyerek pişmanlık içinde oradan ayrıldı.

### **Bu altınları çamura atın**

Selçuklu Sultânı Rükneddîn, Hazret-i Mevlana'ya beş kese altın gönderdi. Talebelerinden Mecdüddîn, altınları arz edince; Hazret-i Mevlana, "Beni seviyorsan, bu altınları dışarıdaki çamurun içine at" buyurdu. Emir hemen yerine getirildi.

Dünyâya düşkün olan kimseler bunu duyup, çamurun içinde altınları aramaya başladılar. Fakat üstleri, başları, yüzleri çamurdan görünmez hâle geldi.

Hazret-i Mevlana, talebelerine onların bu durumlarını göstererek buyurdu ki: Bu altınlar, şu gördüğünüz dünyâ ehlinin üstünü başını batırdığı gibi, ahiret ehli olanların da kalbini kirletir. Çeşitli günahlara sevk edip, ibadetlerden alıkoyar. Dünya için çalışmayın demek istemiyorum. Dünya malının sevgisini kalbinize koymayın diyorum. Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyâya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalışmak lazım gelir. Burada dikkat edilecek nokta; hırsa kapılmadan kanâat üzere bulunmaktır. Dünyada, ahiret saadeti için çalışmalı, kazanmalı, niyeti düzeltmelidir. Çünkü İslamiyet, insanlara faydalı olmayı emreder. En büyük saadet, en büyük sermaye, helâlinden kazanıp, hayır ve hasenât yaparak ahirete göndermektir. Buna rağmen asıl sermaye, mal, mülk, para sahibi olmak değil, ilim, amel, ihlâs ve güzel ahlak sahibi olmaktır.

### **Altın yapma ilmi**

Bedreddîn Tirmizi isimli bir zat, simyâ ilmi ile uğraşırdı. Hazret-i Mevlana'nın ismini duyarak Konya'ya ziyaretine geldi. Önce oğlu Sultan Veled'e uğrayarak, yapacağı altınlardan her gün bir miktar Mevlana'nın talebelerine vereceğini vaat etti. Bu haberi Mevlana'ya ulaştırdılar, fakat o hiç cevap vermedi. Birkaç gün sonra Bedreddîn'in çalıştığı yere gitti. Bedreddîn simyâ ilmiyle altın yapmaya çalışıyordu. Mevlana'nın geldiğini görünce, ayağa kalktı. Mevlana, oradaki demirden, bakırdan ve diğer madenlerden yapılmış eşyaları teker teker alıp Bedreddîn'e vermeye başladı. Bedreddîn, her eline gelen eşyanın som altından yapılmış olduğunu hayretle gördü.

Bedreddîn'in şaşkın bir hâlde kendisine baktığını görünce Hazret-i Mevlana ona buyurdu ki:

Kardeşim, simyâ ile uğraşmayı bırak. Çünkü sen ahirete gidince, simyâ dünyâda kalacaktır. Sen öyle bir simyâ ile uğraş ki, seninle beraber ahirete gitsin. İşte o da din ilmidir. Bu, kalbden mâsivâyı, yani Allahü teâlâdan başka her şeyin sevgisini çıkarıp, Allahü teâlânın beğendiği şeyleri kalbe

doldurmakla olur.

### **Mevlana'ya havale olundu**

Sultan Mahmud'un saray nazırlarından Halet efendi, mevlevi idi. Mevlana Halid-i Bağdadinin şöhret ve itibarını çekemeyerek kendisini halifeye çekiştirdi ve (Onbinlerle adamı vardır. Devlet ve saltanat için tehlikelidir. Ortadan kaldırılması lazımdır) dedi. Sultan Mahmud da (Gerçek din adamlarından devlete zarar gelmez) diyerek sözüne kıymet vermedi. Mevlana Halid-i Bağdadi hazretleri bunu işitince, halifeye hayır ve selametle dua edip **(Halet efendinin işi, piri Celeleddin-i Rumi hazretlerine havale olundu. Onu huzuruna çekip, cezasını verecektir)** buyurdu. Az zaman sonra sultan Mahmud han, Mora isyanına sebep olduğu için, onu Konya'ya sürdü. Orada idam olundu.

### **Bir duası**

Ey affı çok olan, günahları örten Rabbim, o günahlar dolayısı ile bizden intikam alma. Bize azâb etme.

Ey mahlûkâtın, yaratıkların canlıların ihtiyacını gideren Rabbim! Sen varken hiç bir kimseyi hatırlamak ve ondan bir şey ummak lââyık değildir.

Ey ihsânı çok olan Rabbim! Cefâ içinde geçip giden ömre merhamet et.

Ey affetmeyi seven Rabbim! Bizi affeyle. İsyân derdimize çâre eyle.

Ey yardım isteyenlerin yardımcısı! Bizi hidâyete çıkar.

Ey âlemin yaratıcısı! Kasvetli, kararmış, katılaştırmış âdetâ taş gibi olmuş olan kalbimizi mum gibi yumuşat, feryâdımızı, âh u vâhımızı, hoş eyle ki rahmetini çeksin.

Yâ Rabbî, hâlimize göre muâmele etme. Kendi ikrâm ve ihsânına göre muâmele et.

Kerem ve lütfünle hidâyete ettiğin kalbi tekrar sapıklığa meylettirme.

Yâ Rabbî, dua ve yakarışlarımızda sana lââyık olmayan sözleri bilmeyerek söyleyip hatalarda bulunmuş isek, o kelimeleri sen ıslâh et ve duamızı kabul buyur. Çünkü sözlerin hâkimi ve sultanı ancak sensin.

Yâ Rabbî! Sana ne arz edeyim. Çünkü sen gizli ve açık her şeyi bilirsin."

### **Hazret-i Mevlana**

Konya'dan çıkarken, ne gelmişse kalbine  
Şam'a gidecek iken, uğradı Nusaybin'e.

Zangoçlar ve papazlar, haçlara tapıyorlar  
İstidraç ve sihirle, halka şov yapıyorlar

Ters ters baktıktan sonra, hazreti Mevlana'ya,

Bir erkek çocuđunu, uçurdular havaya.

Mevlana Celaleddin, bir duâ etti o an,  
Havada kala kaldı, inmedi yere ođlan

Korkudan ağlayarak şöyle dedi o çocuk;  
**"Düşüp de öleceđim, indirin beni çabuk!"**

Papazlar ve zangoçlar yere serdi gocuđu  
Hiç biri indiremedi, havadan o çocuđu.

Çocuk bağırıyor hep: "Bu öyle değil kolay  
O zâtın duâsıyla, oldu bu tuhaf olay.

Ancak onun duâsı, kurtarır beni bundan,  
Yoksa helak olurum, yere düşüp buradan."

Papazlar mecbur kalıp, yalvardılar kaç kere,  
Dediler: "**Duâ et de, çocuđu indir yere.**"

Buyurdu ki: "**Nereye varır bu işin sonu?  
Kelime-i şehâdet, kurtarır ancak onu.**"

Korkup bekleyen çocuk, sevindi bu habere,  
şahâdeti söyleyip kolayca indi yere.

Papazlar şahit oldu, böyle bir keramete  
İnsaf edip hepsi kavuştu hidayete.